

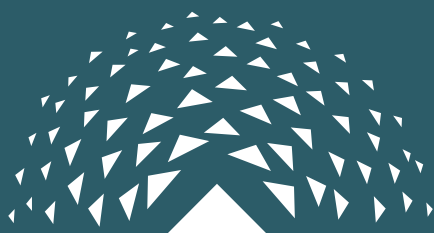
Lengyel bel- és külpolitikai kihívások I.

Választás járvány alatt – A 2020-as Lengyel elnökválasztás
kampánya és eredményei

Domestic and Foreign Policy Challenges I.

Elections in Time of Pandemic: The Campaign
and Outcome of the Polish Presidential Elections of 2020

PÁL BENEDEK

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Garai Nikolett

Szöveggondozás és tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Pál Benedek, 2020.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2020.

ISSN 2416-0148

Összefoglalás: A koronavírus miatti korlátozások bevezetését Lengyelországban egy heves alkotmányjogi és közegészségügyi érveket felvonultató belpolitikai vita követte, amely után a lengyel elnökválasztást a tervezetthez képest két hónappal elhalasztották. Az újrakezdődő kampányban viszont már más erőviszonyok szerint zajlott a küzdelem. A választásokon ugyan a várt eredmény született, Andrzej Duda regnáló elnököt újrázott, de a szavazás meglepően szoros volt, Rafał Trzaskowski, az ellenzéki Polgári Koalíció új jelöltje csupán fél millió szavazattal kapott ki. A második forduló megmutatta, hogy a lengyel politikát továbbra is a 2005 óta vetélkedő két nagy párt, a Jog és Igazságosság és a Polgári Platform dominálják. Ennek ellenére nagy igény van arra, hogy a politika meghaladja ezt a felosztást, amit a függetlenként induló Szymon Hołownia harmadik helye bizonyít. Összességében a második forduló eredménye egy erősen polarizált lengyel társadalmat mutat, nemcsak világnézeti, de demográfiai szempontból is. Ez jól látható volt a kampányban, amelyben a politikai programok helyett a nagy narratívák domináltak. Ebben a helyzetben az újraválasztott elnöknek nagy kihívás lesz, hogy átgondolja szerepét a következő évekre, kérdés, hogy mennyire szándéka függetlenedni a kormánypárttól. Az ellenzéki térfélen hiába a jól szereplő elnökjelölt, a következő éveknek a megújulásról kell szólnia, arról, hogy a kormányellenességen túl hogyan lehet az egész társadalom számára vonzó üzeneteket kínálni.

Kulcsszavak: Lengyelország, Andrzej Duda, Rafał Trzaskowski, Jog és Igazságosság, Polgári Platform, Polgári Koalíció

Abstract: *In Poland, the introduction of the lockdown due to COVID-19 was followed by a heated political debate along constitutional and public health arguments which resulted in the postponing of the presidential elections by two months. In the re-starting campaign the power relations were already different. Despite President Andrzej Duda was reelected as it was expected, he defeated his opponent Rafał Trzaskowski, the nominee of the Civic Coalition only by half million votes. The second round showed that the Polish political landscape is still dominated by the two large parties, the Law and Justice and the Civic Platform who are competing since 2005. Meanwhile a growing number of Polish voters are dissatisfied with this divide, which was shown by the third place of the independent runner Szymon Hołownia. Altogether, the result of the second round reflects a highly divided Poland not only ideologically, but demographically as well. Currently, the most important challenge for the reelected Mr. Duda is to rethink his role as a president and decide whether he should act more independently from the governing party. Meanwhile, the opposition has to renew itself despite the impressive results. In the following years they have to come up with an integrating message beyond government criticism which can be appealing for the broader society.*

Keywords: *Poland, Andrzej Duda, Rafał Trzaskowski, Law and Justice, Civic Platform, Civic Coalition*

BEVEZETÉS

A koronavírus-járvány sok mindent megbolygatott a 2020-as lengyel elnökválasztás kapcsán, nemcsak a szervezés ütközött nehézségekbe, de az erőviszonyokat is átrendezte. Meglepetés nem született, a kezdetektől esélyesnek tartott, kormányzó nemzeti konzervatív Jog és Igazságosság (Prawo i Sprawiedliwość, PiS) jelöltje, Andrzej Duda elnök nyert a második fordulóban 51,03 százalékkal. Ugyanakkor a választás a vártnál szorosabb versenyt eredményezett. Duda ellenfele a legnagyobb ellenzéki erő, a Polgári Koalíció (Koalicja Obywatelska, KO) jelöltje, Rafał Trzaskowski 48,9 százaléket szerezve csak fél millió szavazattal kapott ki.

Az eredetileg május 10-re tervezett választásokat a koronavírus miatt komoly viták után halasztották június 28-ára. Kezdetben a kormány ugyanis amellett érvelt, hogy a választást meg lehet tartani levélsvavazás formájában is. Ez azonban nemcsak ellenzéki részről, de a kormánykoalícióban is ellenállást váltott ki, nem beszélve az ötlet társadalmi népszerűtlenségéről.

A választásokat követően a legtöbben az ország megosztottságáról beszéltek, ami nemcsak világnézeti értelemben jelent meg, hanem olyan demográfiai mutatók mentén is mint az életkor, lakóhely és végzettség. A polarizációt jól mutatja, hogy az első és a második forduló között a két jelölt nem vitázott egymással, mert nem tudtak megegyezni abban, hogy melyik tévécsatorna közvetítse az eseményt.

Két olyan vízió csapott össze a második fordulóban, amelyek radikálisan más-hogy látják a PiS elmúlt öt évének intézkedéseit. Nemcsak a szoros eredmény, de a rendkívül magas, 68,18%-os részvételi arány is a polarizációt mutatja.

A kormány mindenképpen örülhet a sikernek, mert a következő választásokig, azaz három évig biztosította a hatalmát, így az ellenzék által kritizált több tervük is megvalósíthatónak látszik.

Az ellenzéki térfélen a legfontosabb kérdés, hogy milyen folyamatokat indít be a szoros eredmény. Elsősorban az vár válaszra, hogy mi lesz Trzaskowski politikai jövője, a KO, mint legnagyobb ellenzéki párt, megújítható-e, illetve mi lesz a sorsa a függetlenként induló Szymon Hołownia harmadik utas politikájának és mozgalmának.

AZ ELNÖKI INTÉZMÉNY SZEREPE A LENGYEL ALKOTMÁNYOS RENDSZERBEN

A lengyel félelnöki alkotmányos berendezkedésből adódóan az elnökválasztásnak nagy tétje van. Az elnökválasztáson múlt, hogy a kormány meg tudja-e szilárdítani hatalmát, illetve hogy az ellenzék képes-e komolyabban korlátozni a kormány tevékenységét.

Az elmúlt két év választásait ugyan sorra megnyerte a kormánypárt, de az ellenzék is könnyelhetett el részsikereket. A 2018-as őszi önkormányzati választásokon a nagy és közepes városok többségében, valamint számos Vajdaságban ellenzéki

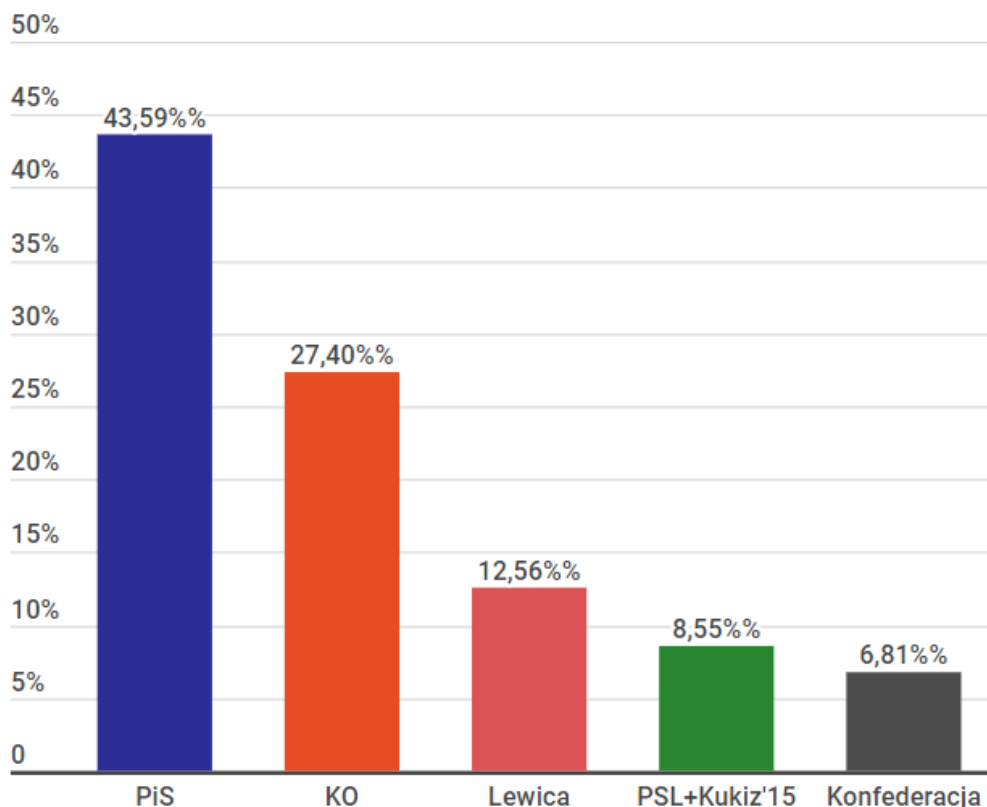
vezetést választottak, illetve a lengyel parlament felsőházában, a Szenátusban egyfős többséget szereztek. Ezek azonban nem jelentenek valódi korlátozó tényezőt a kormánnyal szemben.

Az önkormányzatok ugyan hatalmi ellenpólusként működnek, de ennek komoly ráhatása nincs a törvényhozásra. A Szenátus pedig, bár rendelkezik vétóval, de – mivel azt egyszerű többséggel [felülírhatja](#) a Szejm – csak lassítani tudja a kormány munkáját. Ugyanakkor az elnök komoly ellensúlyt jelent a kormánnyal szemben, aminek a legjelentősebb eszköze az [elnöki vétó](#), amelyet a Szejm (alsóház) háromötöde tud felülni, legalább a képviselők felének jelenlétével.

A kormánypárt jelenleg nem rendelkezik ezzel a többséggel. A 2019-es parlamenti választásokon a PiS és koalíciós partnerei, a Szolidáris Lengyelország (Solidarna Polska), illetve az Egyetértés (Porozuminie) az alsóházban 235 képviselői helyet szerzett, amellyel 5 fős, 51 százalékos többségük van. Ez 41 képviselővel kevesebb, mint amivel egy elnöki vétó felülírható.

[1. ábra.](#)

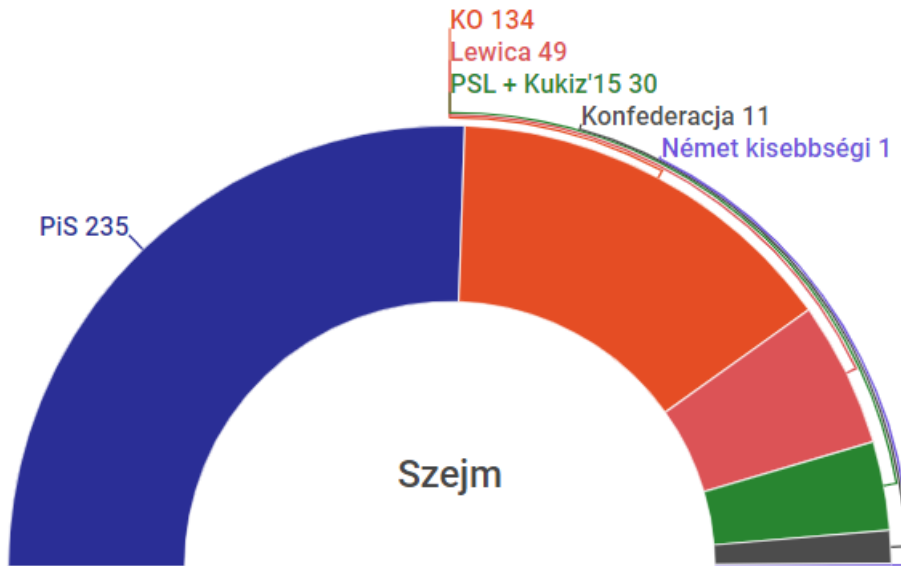
A 2019-es lengyel parlamenti választás eredménye

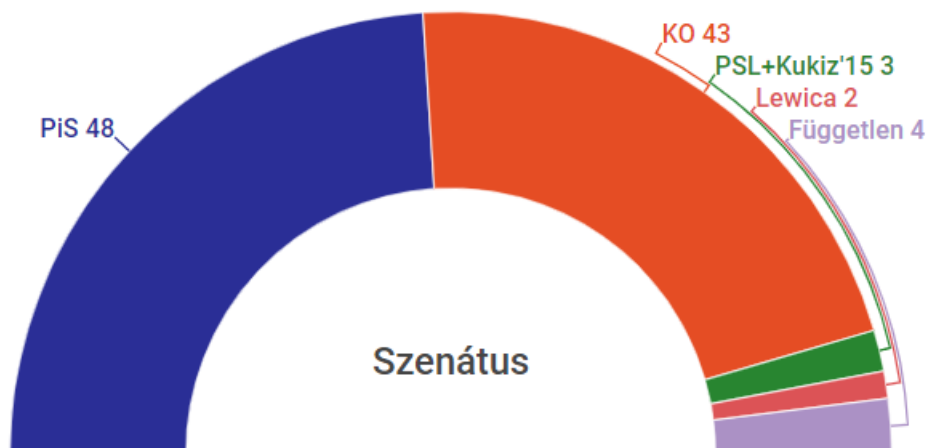
2. ábra.

Mandátumok megeloslzása a Szejmben a 2019-es parlamenti választást követően

3. ábra.

Mandátumok megoslzása a Szenátusban a 2019-es lengyel parlamenti választásokat követően

Egy ellenzéki elnök sikeresen tudta volna akadályozni a kormány munkáját, és fontos kérdésekben kompromisszumra kényszeríteni a PiS-t, ez azonban az elmúlt öt évben nem veszélyeztette a kormányt. Andrzej Duda 9-szer vétózott ciklusa alatt, ebből 5 a PiS kormánynak [szólt](#), 4-szer pedig a korábban kormányzó Polgári Platform törvényhozó munkáját vétózta. Ezzel ugyan második helyen áll az 1989 utáni elnökök között, ha azt nézzük, hányszor vétózta saját táborát, de kevés lényeges kérdésben [mondott ellent](#) a PiS-nek.

VITÁK AZ ELNÖKVÁLASZTÁS LEBONYOLÍTÁSA KÖRÜL A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY FÉNYÉBEN

A februárban induló elnökválasztási kampányt a korlátozó intézkedések lényegében leállították március közepére. Az eredetileg május 10-re tervezett választás megtartása bizonytalanra vált. Az április elején kicsúcsosodó belpolitikai vitában a közegészségügyi aggályok mellett alkotmányjogi problémák is felmerültek.

Biztos volt, hogy hagyományos úton nem lehet lebonyolítani a választást. Az viszont már kevésbé volt [egyértelmű](#), hogy milyen lehetőségeket biztosít az alkotmány az elhalasztásra. Fontos jogi kérdésként merült fel továbbá, hogyha a májusi helyett új időpontban szavaznak a lengyelek, az egy új választásnak, vagy a választási folyamat felfüggesztésének számít majd, és mindez hogyan illeszkedik a regnáló elnök ciklusának végéhez, augusztus 5-éhez.

A választás elhalasztására adódott egy kézenfekvő jogi megoldás, mégpedig a [katasztrófahelyzet](#) (stan klęski żywiołowej) bevezetése, a lengyel alkotmányban rögzített három rendkívüli állapot közül az egyik, ami 90 napra szól és 30 nappal meghosszabbítható. Ennek bevezetésére nemcsak természeti katasztrófák, de járványok esetén is lehetőség van. Hatálya alatt az alkotmányt és a választási törvényeket nem lehet módosítani, illetve semmilyen választás nem tartható. A kormánypárt vezetése részéről azonban nem volt politikai akarat a március 20-án [bevezetett](#) járványhelyzetnél (stan epidemii) komolyabb intézkedéseket hozni. Elsősorban amiatt, hogy a járvány kitörésével a regnáló elnök népszerűsége jelentősen megnőtt. A közvélemény-kutatások [szerint](#) komoly esélye volt már az első fordulóban megszerezni az egyszerű többséget, és megnyerni a választást. A kormánypárt a járvány utáni válságtól félve mindenképpen ki akarta használni a helyzetet, hogy biztosítsa jelöltje győzelmét.

A kormány április eleji tervei [szerint](#) választásokat kizárólag levélszavazással, az eredetileg tervezett időpontban bonyolították volna le. Ez azonban szokatlan módon még az eddig egységes kormánykoalícióban is ellenkezést váltott ki. Jarosław Gowin, a koalíciós partner Egyetértés elnöke [szállt szembe](#) Jarosław Kaczyński pártelnök akaratával, az elhalasztás mellett érvelve. A vita elmérgesedése hosszú távon akár a kormány szétesésével fenyegetett, ha az Egyetértés 17 képviselője kiválik a kormányból.

Gowin a jelenlegi elnök Duda ciklusát két évvel toltta volna ki, lehetővé téve ezzel, hogy a választásokat biztonságos környezetben tartsák meg, ebben az esetben a regnáló elnök nem újrázhatott volna. Ehhez alkotmánymódosításra lett volna szükség, amit sem a kormány, sem az ellenzék nem támogatott. Gowin a sikertelen politikai manőver után lemondott miniszterelnök-helyettesi és oktatási miniszteri tisztségeiről, de pártja a koalíció része maradt.

Ezután április 6-án a kormány tervei szerint a Szejm elfogadta a választási törvény módosítását, amely lehetővé tette volna az általános levélszavazást, amennyiben azt a Szenátus is jóváhagyja. Maga az elképzelés alkotmányjogilag is

problémás volt, ugyanis fél évvel a választások előtt már nem lehet módosítani a választási törvényen. Továbbá rendkívül kevés idő maradt a technikai és infrastrukturális részletek kidolgozására, ráadásul az ötlet is ellenkezést váltott ki a társadalomban. A közvélemény-kutatások [szerint](#) rekord alacsony részvétel volt várható. Az is biztosnak látszott, hogy a Szenátus ellenzéki vezetése az utolsó pillanatig halogatja majd a szavazást.

Május 5-én a Szenátus meg is vétózta a levélszavazásról szóló módosítást, de ezt pár nappal később a Szejm felülírta és elfogadta. Mindeközben megszületett az egyezség Jarosław Gowin és Jarosław Kaczyński között, aminek értelmében nem tartották meg a májusra tervezett választást, de azt végeredményben elhalasztani sem halasztották el. A csavaros jogi megoldás értelmében május 10-én voltak választások, de a szavazóhelyiségek nem nyitottak ki. Így a Legfelsőbb Bíróság ezt érvénytelenítette, a Szejm elnöke Elżbieta Witek pedig június elején [új szavazást](#) írt ki június 28-ra és július 12-re.

A korábban regisztrált jelölteknek nem kellett újra összegyűjteni az aláírásokat, de új jelöltek is indulhattak. Végül a szavazást egy hibrid rendszerben tartották, ahol a többség hagyományos módon adta le a voksát, de levélszavazást is lehetett kérni.

JELÖLTEK: HAGYOMÁNYOS PÁRTOK ÉS ÚJ POLITIKAI KÍNÁLAT

Június 28-án hat jelölt ért el 1 százalék fölötti eredményt, akik a függetlenként induló tévés személyiség, Szymon Hołownia kivételével (aki újoncként tört be a politikába) mind hivatásos politikusok. A politikai újoncként való szerepvállalás egyébként gyakori jelenség Lengyelországban, hirtelen feltűnő, pártokon kívülálló személyiségek szinte minden választáson megjelennek, akik sikeresen gyűjtik be a protestszavazatokat, és jó eredményt érnek el, legtöbbször azonban a következő években „kikopnak” a politikából. Ilyen volt legutóbb a 2015-ös elnökválasztásokon feltűnő roksztár, Paweł Kukiz, aki hiába lett akkor harmadik, mozgalmá nem vált meghatározó politikai erővé. Ennek oka nagyrészt az, hogy az elitellességen túl nem tudtak olyan üzenetekkel és ügyekkel előállni, amelyek a pártnak meghatározható arcélt adtak volna.

Robert Biedroń kivételével a jelöltek politikai és világnézete inkább a politikai paletta jobboldali vagy centrális térfelén találhatóak. Biedroń a választás egyetlen markánsan baloldali jelöltjeként indult a Baloldal (Lewica) támogatásával.

Az elhalasztott választásokra csak a centrista liberális Polgári Koalíció (KO) cserélt jelöltet. Ugyanis május elejére a párt addigi jelöltjének, Małgorzata Kidawa-Błońska a kampánya teljesen összeomlott. A politikust a közvélemény-kutatások 5 százalék környékén mérték, ami lényegesen elmaradt a legnagyobb ellenzéki párt elvárásaitól. Kidawa-Błońska helyére a párt fiatalabb generációjának tagját, a 2018 őszén Varsó főpolgármesterének választott Rafał Trzaskowskit [jelölte](#) a KO. Ez a döntés végül kifizetődőnek bizonyult.

A májusban újrainduló kampány már új erőviszonyok szerint zajlott. Ekkortól látható volt, hogy a lengyel politikát 2005 óta uraló törésvonal megmaradt, és újra a Polgári Platform, illetve a Jog és Igazságosság csatájára kell számítani a választásokon. Ezt az összecsapást a kampányban az elmúlt évekhez hasonlóan inkább a szimbolikus ügyek dominálták, mintsem konkrét politikai programok.

Trzaskowski alkalmas jelöltnek bizonyult arra, hogy az ellenzéki szavazók kormányellenes érzelmeit feltüzelje. Elődjével szemben az ő konfrontatívabb stratégiája képes volt elhívetni a választókkal, hogy elnökként megállíthatja a kormánypártot. Már az is ezt a karcosabb hangvételt mutatta, hogy miután pártja megválasztotta elnökjelöltnek Trzaskowskit, [beszédét](#) azzal kezdte, hogy: „[Harcolni fogok Lengyelországért](#)” („Idę się bić o Polskę”), s ez a mondat aztán az egyik kampányszlogenjévé is vált. Továbbá sikere inkább saját személyiségének köszönhető, mint pártjának, amelyet végül megmentett az összeomlástól.

Az új ellenzéki jelölt Andrzej Dudának is előnyös volt. A markánsan liberális elveket valló, és az LMBT jogokért kiálló varsói főpolgármester kiváló célpont volt az elnöknek. Ezt Trzaskowski olyan ígérekkel próbálta ellensúlyozni, mint az 500+ családtámogatás megtartása, illetve hogy nem emeli a nyugdíjkorhatárt.

Az újráválasztásért induló Andrzej Duda máshogy kampányolt, mint öt éve. Akkor egy fiatalos és visszafogott kampánnyal nyerte meg sikeresen a mérsékelt és az ingadozó szavazókat. Elnökként viszont Duda a kormányhoz lojális volt, és ezen a kampány alatt sem változtatott. Végig a PiS világnézetével azonos, kemény nemzeti konzervatív retorikával szólalt meg. Látható volt, hogy legtöbbször a párt szavazóinak keménymagjához beszél, és ennek megfelelően radikálisabban szólal meg a megszokottnál. Az egyik ilyen a [szexuális kisebbségek ügye](#) volt, amely a 2019-es EP-kampány óta kedvelt témája a kormánypártnak. Ezzel kapcsolatban Duda hangját eddig nem lehetett hallani. Ezenfelül kiemelten fontos üzenetként jelent meg a PiS kormány szociálpolitikai vívmányainak és a kormánnyal való sikeres együttműködésének a hangsúlyozása.

A kampány során a két tömb összecsapása mellett markánsan jelentek meg olyan nézetek is, amelyek ezzel helyezkedtek szembe. Ezek elsősorban Szymon Hołownia kampányához köthetők, de a szélsőjobboldali Konfederacja jelöltje, Krzysztof Bosak is a két legnagyobb párttal szemben definiálta magát.

Hołownia legfőképp a közéletben polgárháborúnak hívott PO-PiS dominancia ellen kampányolt. A civil politizálásra, az önkormányzatiságra és zöldpolitikára építő programja sikeresen szólított meg tömegeket. Sokat számított az is, hogy a mélyen katolikus és sok kérdésben konzervatív Hołownia sokak számára kevésbé volt megosztó jelölt, mint liberális vagy baloldali ellenfelei.

Bosak kampánya hasonló módon egy hiányra válaszolt. Sikere nem pártja szélsőjobboldali retorikájának köszönhető, amelynek része az EU- és NATO-ellenesség, az antiszemitizmus, a nőgyűlölet vagy az oltásellenességhez hasonló összeesküvéselméletek, hanem annak, hogy a jelöltek közül egyetdül ő képviselt markáns szabadpiaci nézeteket. Pártja több mozgalomból és kispártból állt össze, köztük

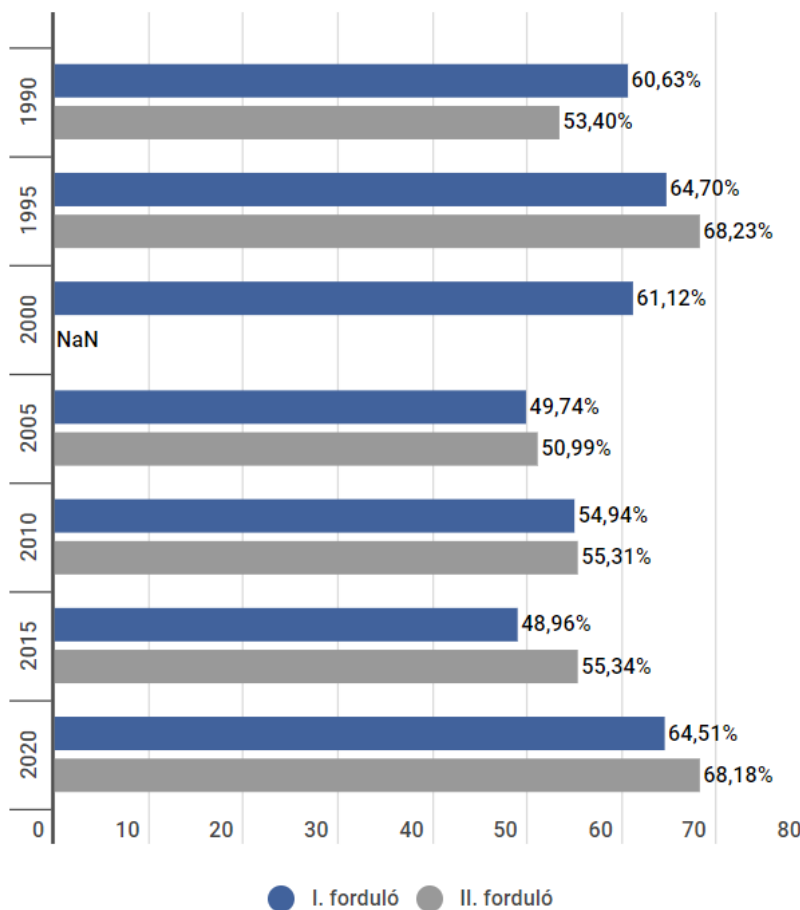
a Nemzeti Mozgalom (Ruch Narodowy) széljobboldali minipártból és Janusz Korwin-Mikke libertariánus tömörüléséből. Bosaknak sikerült ezekből az eltérő nézetekből szalonképes elegyet létrehozni. Ugyan nemzeti és világnézeti kérdésekben jobboldalról támadta a PiS-t, de kampányában sokkal hangsúlyosabb volt az adók csökkentésének ígérete és a kormány nagyvonalú szociálpolitikáinak kritikája.

A KÉT FORDULÓ EREDMÉNYEI: SZAVAZÓI DINAMIKÁK ÉS DEMOGRÁFIAI ÖSSZETÉTEL

Az elnökválasztás két fordulója az 1989 utáni lengyel demokrácia történetének második legmagasabb részvételi arányát hozta. A június 28-i első fordulóban a választásra jogosultak 64,5, a július 12-i a második fordulóban pedig a 68,18%-a járult az urnákhoz.

[4. ábra.](#)

A lengyel államfőválasztások részvételi arányainak összehasonlítása

Andrzej Duda a márciusi előrejelzésekhez képest kisebb különbséggel, de magabiztosan nyerte meg az első fordulót [43,50%-kal](#), mögötte Rafał Trzaskowski végzett 30,46 százalékkal, így ők mérkőzhetettek meg egymással a második fordulóban.

Találhatunk azonban a többi jelölt között is nyerteseket és veszteseket. Szymon Hołownia 13,87, és Krzysztof Bosak 6,78 százaléka megmutatta, hogy a lengyel választók körében komoly igény van a két nagy politikai tömörülésen kívüli politikai programokra. A két jelölt szavazói a második fordulóra komoly tényezővé váltak, így nem csoda, hogy Duda és Trzaskowski már a választás első fordulójának éjszakáján elkezdtek megnyerni maguknak ezeket a szavazókat.

[5. ábra.](#)

A 2020-as államfőválasztás első fordulójának eredményei

Jelöltek	Szavazatszám	Százalék
Andrzej Duda	8 450 513	43,50%
Rafał Trzaskowski	5 917 340	30,46%
Szymon Hołownia	2 693 397	13,87%
Krzysztof Bosak	1 317 380	6,78%
Władysław Kosiniak-Kamysz	459 365	2,36%
Robert Biedroń	432 129	2,22%

[6. ábra.](#)

A 2020-as államfőválasztás második fordulójának eredményei

Jelöltek	Szavazatszám	Százalék
Andrzej Duda	10 440 648	51,03%
Rafał Trzaskowski	10 018 263	48,97%

A Hołownia és Bosak lényegesen eltérő stratégiát választott abban a tekintetben, hogy a második fordulóban támogassa-e az első forduló győzteseinek valamelyikét. Szymon Hołownia egy online beszélgetésen [vett részt](#) Trzaskowskival, ahol a varsói főpolgármester elkötelezte magát Hołownia 4 feltétele mellett, amelyek nagyvonalakban a környezetvédelemről, az önkormányzatiságról, a korrupcióellenességről és egy párton kívüli elnökségről szóltak. Hołownia ezután bejelentette visszafogott támogatását, melynek értelmében Duda ellen szavaz, de a szavazóit nem tudja erre kötelezni. Emiatt a második forduló után többen is kritizálták Hołowniát az ellenzék holdudvarában.

Krzysztof Bosak szavazói mindkét jelöltnek tartalékot jelentettek, Duda konzervatív nézetei és Trzaskowski liberálisabb gazdaságpolitikája egyaránt vonzóak lehettek számukra. Bosak azonban nem kötelezte el magát semelyik jelölt mellett, élvezve a ráirányuló médiafigyelmet. A második fordulóról annyit [mondott](#), hogy az az ellenség, és a hamis barát közti választás.

Az elnökválasztás két nagy vesztese az agrárpárti PSL (Polskie Stronnictwo Ludowe, Lengyel Néppárt, másnéven Parasztpárt) jelöltje Władysław Kosiniak-Kamysz (2,36%) és a Lewica jelöltje, Robert Biedroń (2,22%) voltak. Előbbi eredménye azért csalódást keltő, mert a választások elhalasztása előtt még esélyesnek tartották a második fordulóra, és sokan pártjában látták egy jobb-közép alternatíva lehetőségét. Kudarcának legfőbb oka Trzaskowski megjelenése és Hołownia átütő kampánya volt.

Biedroń egy percig nem számított a választás favoritjának, de gyenge szereplése azért kudarc, mert a közvélemény másfél éve még benne látta a baloldal megmentőjét. A nyíltan meleg politikus megosztó személyisége és hitelességi problémái miatt azonban nem váltotta be a reményeket. Az, hogy ígéretével szemben mégis átvette EP mandátumát, és hogy kampányában a baloldali, szociális politikák helyett az identitás ügyek (pl. melegházasság, abortusz, egyházellenesség) domináltak, hozzájárultak a kudarcához. Továbbá szavazói már az első fordulóban [átpártoltak](#) az esélyesebbnek tartott Trzaskowskihoz.

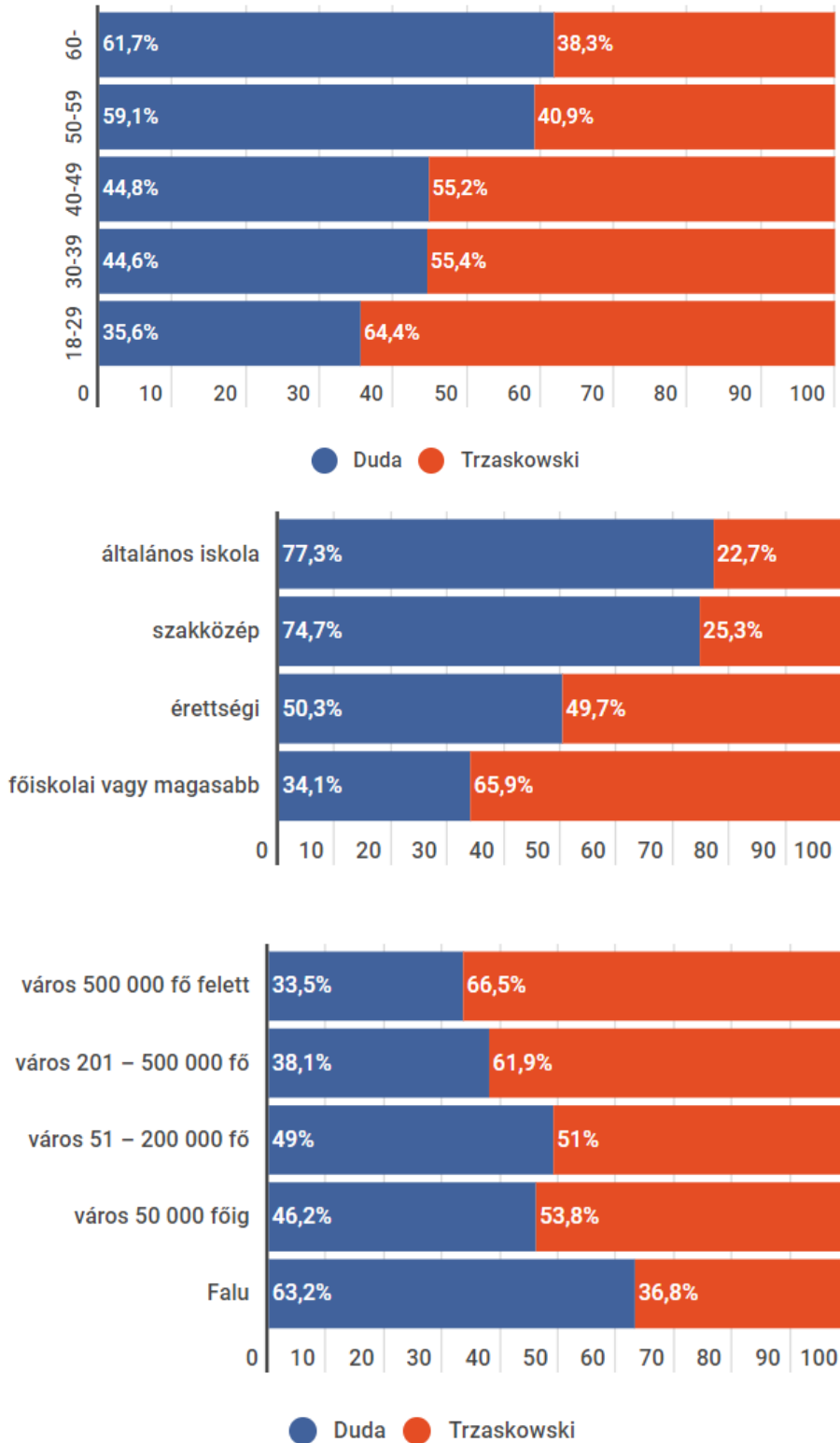
A két forduló közti időszak nagy kérdése volt, hogy a két jelölt honnan szerez tartalékokat, ugyanis végig fej-fej mellett mérték őket abban a két hétben. Végül Andrzej Duda 51,03%-ot szerezve, csupán fél millió szavazattal győzte le az ellenzéki jelöltet, aki 48,97%-ot kapott.

A második fordulóban végül Trzaskowski 6 millió szavazóját 10 millióra, Duda pedig 8 és fél millió támogatóját 10 és félmillióra tudta bővíteni. Trzaskowskinak [sikerült](#) ellenzéki riválisai szavazóinak többségét megszereznie, és az előrejelzéseknek megfelelően Bosak táborának fele is mellette voksolt. Andrzej Duda azontúl, hogy Bosak szavazóinak másik fele rászavazott, szerzett szavazatokat más jelöltektől is. A döntő [tényező](#) viszont az volt, hogy a kormánypárt egyrészt sikeresen mobilizálta az időseket, akik a vírustól félve addig távol maradtak, másrészt sosem látott mértékben mozgósítottak vidéken.

A két jelölt szavazóbázisa közti különbség nemcsak földrajzilag jelent meg, miután újra kirajzolódott a kelet-nyugat, kormánypárti-ellenzéki felosztás a választási térképeken, de a felmérések [szerint társadalmilag](#) is élesen elkülönültek. Míg Andrzej Dudára inkább a vidéki, idősebb, alacsony képzettségű rétegek szavaztak, addig Rafał Trzaskowski a városi, fiatalabb és magasan képzett választók bizalmát nyerte el.

7. ábra.

A második forduló szavazatainak megoszlása életkor, lakhely és végzettség alapján

A KÉT LENGYELORSZÁG NARRATÍVÁJA

A második forduló két nagy narratívája az elmúlt öt évről szól, a szavazókat pedig a változástól való félelem, vagy annak igénye motiválta. Ezek az érzelmek jelennek meg a két jelölt támogatóinak demográfiai összetételében is.

A kormányoldal azt hangsúlyozta, hogy törődik és törődni fog azoknak a létbiztonságával, akik az elmúlt 30 évben elfeledve érezték magukat. A párt 2015-ös hatalomra kerülésekor a PiS legfőbb ígérete a jóléti állam kiépítése volt, amit kormányzása öt évében végig konzekvensen és sikeresen képviselt is. Például 2019-ben a mélyszegénységben élők száma ötödével [esett](#) Lengyelországban, 2015 óta pedig folyamatosan [nő](#) azoknak a száma, akik úgy érzik, van valamilyen ráhatásuk a közügyekre. Az olyan intézkedések, mint amilyen az 500+ családtámogatási program, szociális hatásukon túl „méltóságtranszferként” is funkcionáltak. A kormány ezzel sikeresen szólította meg a politikától addig távolmaradó leszakadt rétegeket. A szociális juttatások mellett a törődő narratívának része a PiS nemzeti-konzervatív retorikája is, amely szintén lényeges elem a szavazóbázisa számára. Ennek értelmében Andrzej Duda nemcsak a létbiztonság, hanem a keresztény értékek és a hagyományos család védelmezőjét is jelentette.

Ezzel szemben az ellenzék a lengyelek szabadságát állította szembe. Az ellenzéki ígéret arról szól, hogy megállítja a PiS jogállamiság és demokráciaellenes intézkedéseit. 2015 óta a PiS számos intézkedése, mint a sokat vitatott bírósági reformok vagy az erőteljes kormányzati befolyás a közszolgálati médiában, nemcsak belföldi tiltakozásokat, de az EU-val is konfliktusokat váltott ki. A kormány eddig tudott elmenni, mert parlamenti többségük ennyit engedett, de tervek szintjén mindig jóval többről [van szó](#). Gyakran felmerül a [privát média repolonizálása](#), azaz a külföldi tulajdon visszaszorítása, de vannak hangok, mint például a Polityka Insight [elemzői](#), amelyek az önkormányzatok autonómiájának csökkentését és a civil szervezetek megregulázás is jósolják, és persze a legfontosabb kérdés, hogy a bírósági reform újra terítékre kerül-e, s ha igen, milyen irányt vesz, ahogy Aleks Szczerbiak politológus [írja](#).

Ezenfelül hiába az inkluzív szociális politika, ha a kormány például a szexuális kisebbségekről vagy az ellenzéki oldalról kirekesztően beszél, és retorikájában nem tartja őket a nemzet részének.

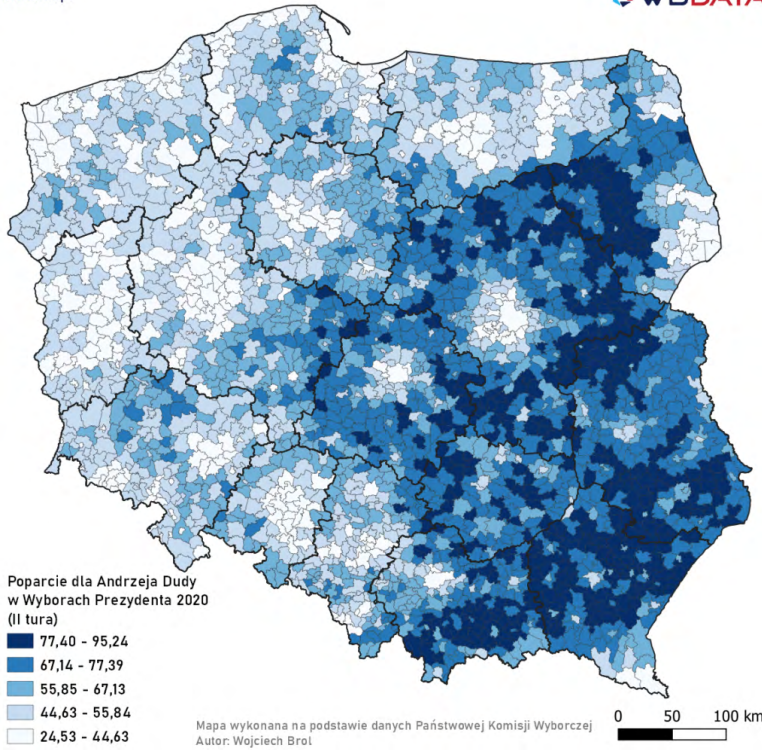
A második forduló megmutatta, hogy a PiS demokráciaellenes intézkedéseiből majdnem ugyanannyi szavazónak van elege, mint amennyit meg tudott szólítani a kormány méltóságtranszfere. Mindezt világosan jelzi az a felmérés, amely [szerint](#) Trzaskowski szavazói leginkább Duda ellen voksoltak, míg az elnök szavazóinak többsége azért szavazott, mert továbbra is őt szeretnék látni az elnöki székben.

8.ábra.

Választási térkép a két jelöltre
(b: Trzaskowski, j: Duda) leadott szavazatok alapján

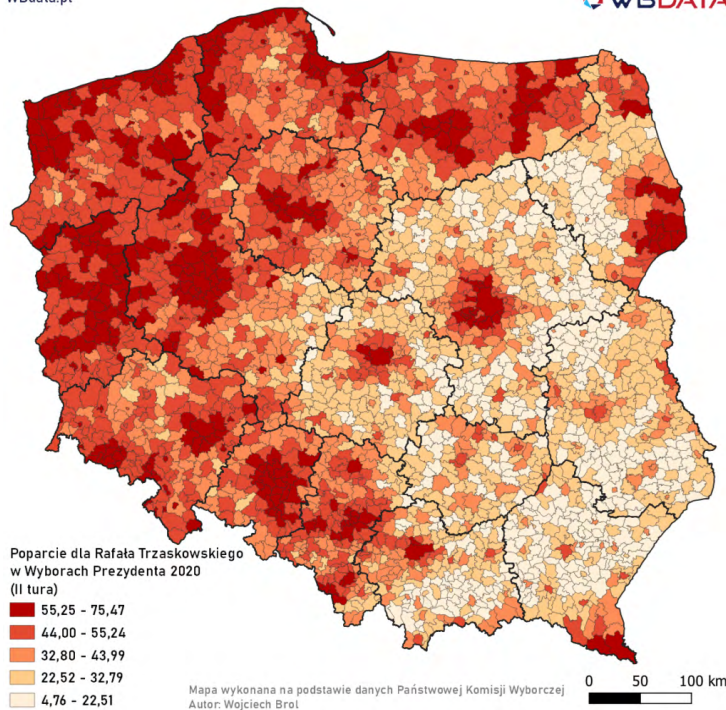
WBdata.pl

WBDATA

WBdata.pl

WBDATA

ÖSSZEGZÉS ÉS KITEKINTÉS

Komoly kifogás végül nem érkezett a választások tisztaságával kapcsolatban, azok az EBESZ [jelentése szerint](#) is rendben zajlottak. Utóbbinak kritikája a közmédia elfogultságával és az eldurvuló közbeszéddel volt. Mindent összevetve a választás három legfőbb tanulsága az, hogy Lengyelország végletekig megosztott, a kormány szociálkonzervatív politikája továbbra is vonzó a többség számára, illetve az ellenzéki megújulás elkerülhetetlen, és a megjelenő új politikusokban erre meg is van a lehetőség.

A legfontosabb kérdés jelenleg az, hogy milyen lesz Andrzej Duda második ciklusa. A kézenfekvő válasz szerint nagy valószínűséggel radikális változás nem várható, továbbra is szorosán együttműködik majd a kormánnyal. Az viszont sokat árnyalhat a képen, hogy egy fiatal politikusról van szó (48 éves), aki nem biztos, hogy visszavonulna 5 év múlva. Ebből a szempontból sok esély van arra, hogy függetlenedni kezd Jarosław Kaczyński pártelnöktől, és saját hatalmi centrum kiépítésébe kezd. Erre vonatkozóan már említett ötleteket, mint a [Lengyel Úgy Koalíciója](#), amelyben a PiS-en kívül a PSL-el és a Konfederacjával működne együtt. Amellett, hogy maga az ötlet elég homályos, a megszólított pártok sem igazán nyitottak erre. Valószínűbb, hogy saját pártja fiatalabb politikusából fog hátszínigot szervezni.

Fontos, hogy az elnök mit tesz a társadalmi polarizációval, és meg tudja jelenni minden lengyel elnökeként, ehhez azonban több konfliktust kell felvállalnia a kormánnyal szemben, illetve elengedhetetlen, hogy saját törvénykezdeményezésekkel és ötletekkel lépjen fel. Elemzések szerint az önkormányzatok és a közmédia lehetnek olyan pontok, ahol súrlódás alakulhat ki a PiS és Duda között. Előbbivel kapcsolatban már vétózott centralizációs terveket, utóbbi kapcsán pedig hiába a TVP közcsatorna támogatása, Duda már régóta [le szeretné váltatni](#) Jacek Kurski elnököt, akihez köthető a csatorna harcos kormánypárti retorikája. Ezenfelül érdekes, hogy mi lesz az elnök hozzáállása, ha esetleg folytatódik a bírósági reform.

További fontos kérdés a kormányoldalon, hogy a PiS megpróbálja-e szélesíteni többségét a Szejmben és átrendezni az erőviszonyokat a Szenátusban. Ezt nagy valószínűséggel a PSL és a Konfederacja néhány politikusának átcsábításával [próbálják](#) majd elérni.

Az ellenzéki oldal nagy kihívása a megújulás lesz a következő években. Ugyan továbbra is komoly szavazói bázissal bírnak, de az egész társadalom számára vonzó alternatív vízióval nem tudtak eddig előállni.

Donald Tusk karrierje mutatja, hogy egy vesztes elnökválasztás még nem a világ vége, de egyelőre sok a kérdőjel azzal kapcsolatban, hogy Trzaskowski mihez kezd a megszerzett politikai tőkével. Legtöbben egy önkormányzati mozgalmat emlegetnek vele kapcsolatban, amelyet már be is [jelentett](#) Új Szolidaritás néven. Ebben a felállásban Hołownia és a két forduló között [bejelentett](#), és [bejegyzés alatt levő](#) mozgalma, a Polska 2050 jövője is bizonytalan.

Kérdés, hogy egy harmadik erőként meg tud-e maradni a politikai szintén. Az mindenképpen hátrány számára, hogy a következő választások három év múlva lesznek, és nem biztos, hogy kitart addig az újdonság ereje. Továbbá azt sem látni még, hogy a Polgári Koalíció, mint a legnagyobb ellenzéki erő belülről, vagy ezen társadalmi mozgalmak hatására kívülről meg tud-e újulni.